

Образац 3.

Факултет Православни богословски

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

(Број захтева)

Веће научних области друштвено-
хуманистичких наука

(Назив већа научне области коме се захтев
упућује)

(Датум)

ЗАХТЕВ

за давање сагласности на одлуку о прихватању теме докторске дисертације и о одређивању ментора

Молимо да, сходно члану 47. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду ("Гласник Универзитета", број 186/15-пречишћени текст и 189/16), дате сагласност на одлуку о прихватању теме докторске дисертације:

Чешко-моравска епархија Српске Православне Цркве 1921-1942. године:

Историјско-канонско гледиште на оснивање, решавање јурисдикционог питања и устројство
(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ теологија

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

1. Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Саша (Светислав) Антонијевић

2. Претходно образовање (назив и седиште факултета, студијски програм):

УБ ПБФ, старе основне студије

3. Година завршетка

претходног нивоа студија: 2009.

2014.

4. Година уписа на докторске студије:

5. Назив студијског програма
докторских студија:

теологија

ПОДАЦИ О МЕНТОРУ:

Име и презиме ментора: др Радомир Поповић

Звање: редовни професор

Списак радова који квалификују ментора за вођење докторске дисертације:

1. Ранохришћански светитељи на тлу источног Илирика, Богословље, 1 (2013) 80-92
2. Васељенски сабори 1-2, Београд (2011-2012)
3. Појмовник црквене историје, Београд (2011)
4. Хришћанство у историји - зборник радова из црквене историје, Београд (2011)
5. Хришћанство на тлу источног Илирика, Београд (2004) (на француском 1996)

Обавештавамо вас да је Наставно-научно веће факултета

(назив надлежног тела факултета)

на седници одржаној 31.10.2016 размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације јер садржи оригиналну идеју и да је од значаја за развој науке, примену њених резултата, односно развој научне мисли уопште.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

- Прилог
1. Одлука Наставно-научног већа о прихватању теме и одређивању ментора
 2. Извештај Комисије о оцени научне заснованости теме докторске дисертације

Напомена: Факултет доставља Универзитету захтев са прилозима у електронској форми и у једном писаном примерку за архиву Универзитета

На основу чл. 28. и чл. 65. Статута Православног Богословског факултета, Научно-наставно веће Факултета на својој 1. Седници у школској 2016/2017, одржаној 31.10.2016. године, донело је следећу

ОДЛУКУ

1. Прихвата се извештај Комисије за одобрење теме докторске дисертације **Саше Антонијевића** под насловом **“Чешко-моравска епархија Српске Православне Цркве 1921–1942. године: историјско-канонско гледиште на оснивање, решавање јурисдикцијског питања и устројство”**, у саставу **др Предраг Пузовић**, редовни професор Православног богословског факултета Универзитета у Београду; **др Владислав Пузовић**, доцент Православног богословског факултета Универзитета у Београду; **др Растко Јовић**, доцент Православног богословског факултета Универзитета у Београду.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

Кандидат је предао Већу пријаву за израду докторске дисертације.

Веће Факултета оформило је сходно актима факултета комисију за одобрење теме докторске дисертације. Комисија је у благовременом року поднела извештај Већу Факултета.

По разматрању поднетог извештаја, Наставно-научно веће Православног Богословског факултета Универзитета у Београду је донело одлуку као у диспозитиву.

Доставити:

- Именованом
- Већу научне области УБ
- У досије
- Архиви

ДЕКАН

проф. др Предраг Пузовић

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ПРАВОСЛАВНИ БОГОСЛОВСКИ ФАКУЛТЕТ

Образложење предлога теме докторске дисертације

Област истраживања: Општа историја Цркве

Предлог наслова докторске дисертације: Чешко-моравска епархија Српске
Православне Цркве 1921. – 1942. године: историјско-канонско гледиште на
оснивање, решавање јурисдикцијског питања и устројство

Ментор
Др Радомир Поповић,
редовни професор

Кандидат
Саша Антонијевић
Бр. индекса 14/3004

Београд
2016. год.

Образложење предлога теме докторске дисертације

Чешко-моравска епархија Српске Православне Цркве 1921. – 1942.

године: историјско-канонско гледиште на оснивање, решавање јурисдикцијског питања и устројство

Предмет и циљ истраживања

1. Предмет истраживања

Предмет истраживања докторске дисертације је црквена историја чешко-моравске епархије Српске Православне Цркве у периоду од 1921. до 1942. године.

Ова епархија је основана у међуратној Чехословачкој Републици, уз подршку Српске Православне Цркве, па се самим тим однос интересовања ове дисертације односи и на чешко-српске црквене везе у овом периоду,¹ те на улогу истакнутих српских клирика у процесу оснивања, утврђивања и организовања чешко-моравске епархије.²

Оснивање чешко-моравске епархије Српске Православне Цркве у несрпској држави, подразумевало је и сусрет Српске Православне Цркве са државним органима Чехословачке Републике, те је самим тим предмет ове дисертације и верска политика Чехословачке Републике према православној Цркви у чешким земљама у међуратном периоду.³ Како је уочи рата, и на почетку Другог светског рата дошло до великих политичких промена на територији чешких земаља,⁴ област интересовања овог рада је и верска политика немачих окупационих власти према чешко-моравској епархији

¹ Секундарна област интересовања овог рада, као део увода у саму тему, јесу и чешко-српске црквене и националне везе и пре оснивања Чехословачке Републике.

² Активну улогу у мисији Српске Православне Цркве у међуратној Чехословачкој имали су епископ нишки, па митрополит загребачки, Доситеј Васић, епископ (касније митрополит загребачко-љубљански) Дамаскин Грданички, епископ битољски, касније митрополит скопски Јосиф, епископ рашкопризренски Серафим, епископ бачки Иринеј Ћирић, патријарх Димитрије и патријарх Варнава, свештеник Миливоје Црвчанин, а посредно и митрополит сарајевски Петар, епископ охридски па жички Николај и митрополит вршачки Иларион.

³ Паралелно са овим, рад се скромније бави и истраживањем односа Чехословачке Републике према другим верским заједницама, од државе признатим.

⁴ Чешка Република обухвата области Чешку, Моравску и део Шлезије. Како у Моравској постоји јак осећај сопственог покрајинског, а често истичу и националног, идентитета у односу на севернију Чешку, православна Црква у Чешкој Републици користи компромисни израз „Православна Црква у чешким земљама“, а заједнички са епархијама у Словачкој „Православна Црква у чешким земљама и Словачкој“. Зато ће у овом раду бити коришћен израз „чешке земље“, за област Чешке Републике, односно за територије Чешке, Моравске и Шлезије.

Српске православне цркве. Напад фашистичких савезника на Краљевину Југославију 1941. године утицао је на положај Српске Православне Цркве и на однос Нациста према њој.⁵ Зато су област истраживања и последице које су настале по православној Цркви чешких земаља после промене положаја Српске Православне Цркве и односа Немаца према Њој.

Српска Православна Црква после Првог светског рата, на позив Чеха који су почели православно да исповедају хришћанство, послала је своје делегате у мисију организовања православне Цркве. Подручје чешких земаља било је под јурисдикцијом српске Карловачке митрополије, а после уједињења српских Цркава, под јурисдикцијом Српске православне патријаршије.⁶ Зато је патријарх српски Димитрије Павловић, заједно са другим српским архијерејима и руским заграничним митрополитом Антонијем Храповицким, 25. септембра 1921. године хиротонисао архимандрита Горазда Павлика за православног епископа у чешким земљама. Међутим, хиротонисањем архиепископа Саватија од стране цариградског патријарха Мелетија IV Метаксакиса 1923. године, настало је питање под чијом су јурисдикцијом биле територије међуратне Чехословачке Републике. Предмет овог рада је и канонски поглед на решавање питања јурисдикције, и ставови и поступци тим поводом српске, цариградске, руске и чешке јерархије, али и политичких чинилаца у Чехословачкој Републици, Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца, и других заинтересованих страна.

Време окупације и почетак Другог светског рата донели су још једну чудну ситуацију и проблем око јурисдикције у чешким земљама, што је била последица политике нацистичке Немачке, која је желела да берлинском архиепископу Руске Заграничне Православне Цркве издејствује што истакнутију улогу у животу православне Цркве у срењој Европи.

Предмет истраживања је и питање избора, хиротонисања и постављања на епископске катедре епископа по канонима православне цркве, са освртом на праксу спроведену у

⁵ Српска Православна Црква је почетком Другог светског рата претрпела велики ударац на свој утицај ван граница Југославије. Најпре је постала страдајућа Црква, која је прогоњена и од окупатора, и од „домаћих“ непријатеља. Затим, као веома битна чињеница за утицај у иностранству, остала је без дипломатске подршке Краљевине Југославије.

⁶ Саставни део Чехословачке Републике биле су и Словачка и Подкарпатска Русија, које су у склопу Аустроугарске биле под јурисдикцијом српског православног епископа будимског, а самим тим и под јурисдикцијом Карловачке митрополије. Тако је после Првог светског рата, оснивања Чехословачке Републике и обједињења Српске Православне Патријаршије, територија читаве Чехословачке Републике била под јурисдикцијом Српске Православне Цркве.

међуратном периоду Чехословачке Републике од стране архијереја српске, руске, руске заграничне и цариградске Цркве.

Чехословачка Република између два светска рата примила је велики број руских грађана избеглих после Октобарске револуције и грађанског рата у Русији.⁷ У Чехословачкој се зато већ на почетку треће деценије XX века заједно са руским православним верницима појавила и Руска Загранична Православна Црква. Предмет истраживања у овом раду, дакле, биће и Руска Загранична Православна Црква у Чехословачкој од 1921. до 1942. године, из више разлога: 1. Јер је постојање и живот Руске Заграничне Православне Цркве у Чехословачкој утицао на живот православне Цркве у чешким земљама, односно на живот чешко-моравске епархије Српске Православне Цркве, и обратно; 2. Јер је постојање Руске Заграничне Православне Цркве у Чехословачкој изискивало реакцију Српске Православне Цркве; 3. Јер је постојање Руске Заграничне Православне Цркве у Чехословачкој изазвало и потребовало реакцију државних органа Чехословачке Републике.

Посебност чешког православља, у виду литургичких разлика, календара, храмова, унутрашњег уређења црквеног живота, начина издржавања клира, и многих других специфичности, те њихов утицај и примање утицаја у односу на црквену праксу српске и руске Цркве, све је то предмет истраживања ове дисертације.

2. Циљ истраживања

Циљ истраживања је истражити и научно изложити црквену историју обнављања православне Цркве у чешким земљама у међуратној Чехословачкој, оснивање и утврђивање чешко-моравске епархије под јурисдикцијом Српске Православне Цркве, обзиром да на српском језику нема ни једног објављеног рада, осим малог броја чланака који обрађују само поједине делове теме. На руском језику постоје поједини чланци, из којих се види да нису свеобухватни, односно да нису писани уз коришћење српске архивске грађе и литературе на српском језику. На чешком језику постоји неколико озбиљних радова, нажалост осакаћених некоришћењем српске архивске грађе

⁷ Помоћ Чехословачке Републике после Првог светског рата руским емигрантима била је озбиљна, обилна и добро организована. Значај ове помоћи у српској јавности остао је у сенци српског односа према руским прогнаницима.

и литературе на српском језику. Притом је очигледно да се из самог дела написаног на чешком језику о овој теми може препознати ко је издавач. Тако циљ овог рада постаје и приказ „српске верзије“ историје чешко-моравске епархије Српске Православне Цркве, односно православне Цркве у чешким земљама, а самим тим и судбина свих православних хришћана, у периоду од краја Првог светског рата па све до 1942. године.⁸ Ово из тог разлога што је Српска Православна Црква имала кључну улогу у међуратном животу православних хришћана Чехословачке Републике, па је за објективно писање историје православне Цркве у чешким земљама у међуратној Чехословачкој неопходно коришћење архивске грађе и литературе на српском језику, те сагледавање и српског становишта у току бурних догађаја у црквеном животу Чехословачке Републике између два светска рата и у току Другог светског рата.

Други циљ овог рада је и истраживање и покушај да се дође до нових сазнања и закључака о улози политичких чинилаца у верској политици Чехословачке Републике према православној Цркви у међуратној Чехословачкој, самим тим и према Српској Православној Цркви, али и улога политичких чинилаца Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца (касније Краљевине Југославије) према мисији Српске Православне Цркве у међуратној Чехословачкој Републици и на почетку Другог светског рата. Постоји основана претпоставка да су ови политички чиниоци битно утицали на историју православне Цркве у чешким земљама у наведеном периоду.

Трећи циљ је да се истражи примена православних канона на ток успостављања и устројавања чешко-моравске епархије Српске Православне Цркве, и утицај такве примене на живот и устројство Српске Православне Цркве. Ово питање је било и остало битно за Православну Цркву у чешким земљама и Словачкој.

Основне хипотезе

⁸ Православна Црква српске јурисдикције у чешким земљама правно је забрањена, цркве затворене а свештеници и верници су прогањани. Зато се може рећи да овај рад обрађује период све до 1945. године, када је православна Црква у чешким земљама обновљена.

- Обнављање Православне Цркве у чешким земљама и оснивање чешко-моравске епархије Српске Православне Цркве у међуратној Чехословачкој изведено је захваљујући мисији и подршци Српске Православне Цркве
- Политички чиниоци у Чехословачкој имали су кључни утицај у настанку јурисдикцијског проблема у Чехословачкој и у ограничавању слободног развоја православне Цркве у чешким земљама у Чехословачкој Републици
- Политички чиниоци у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца, касније Краљевини Југославији, имали су кључну улогу у подршци Српској Православној Цркви у очувању обновљене православне Цркве у чешким земљама у међуратној Чехословачкој
- Српска Православна Црква је пасивно утицала на унутрашњи живот чешко-моравске епархије, истовремено јој остављајући огромну аутономију, обзиром на специфичност историје чешког хришћанства.
- Мисија Српске Православне Цркве у међуратној Чехословачкој Републици, заједно са Чесима који су служили у Српској Православној Цркви, имала је позитиван утицај на живот Српске Православне Цркве
- Сукоб око јурисдикције у Чехословачкој, са свим својим узроцима и последицама, показао је потребу обазривијег и транспарентнијег тумачења и примењивања канона који се тичу јурисдикције. Српска Православна Црква је имала апсолутно канонско право на јурисдикцију над чешким земљама у Чехословачкој у међуратном периоду.
- Успостављање, опстанак и развој чешко-моравске епархије Српске Православне Цркве добрим делом је заслуга појединаца из чешког и српског клира и верног народа, док је саборно деловање тек пратило догађаје, који су их понекад и далеко претицали.
- Литургичка специфичност међу православнима у Чешкој показала је да је Српска Православна Црква у том периоду била спремнија да ван Краљевине или ван српског националног корпуса подржи локалну богослужбену посебност, док је у српском националном корпусу остала конзервативна.
- Снага вере чешког православног епископа Горазда и чешких православних свештеника и верника била је изузетно јака, што су они показали и током свог страдања.

Методе истраживања

За ову дисертацију користиће се неколико метода истраживања. Основни метод, због теме коју обрађује ова дисертација, јесте *историјски метод*. Потребно је да се обради ток историјских догађаја, црквених и световних, који су претходили обнављању Православља у чешким земљама у међуратној Чехословачкој, стварање Чехословачке Цркве и њене везе са Српском Православном Црквом, потом одвајања православне струје у Чехословачкој Цркви, формирање чешко-моравске епархије Српске Православне Цркве, и њен живот у међуратном и ратном периоду. Како је Српска Православна Црква имала своју мисију у међуратној Чехословачкој, и како је на територији међуратне Чехословачке имала две своје епархије, сасвим је природно почети са истраживањем црквених архива Српске Православне Цркве. Најпре са Архивом Светог Архијерејског Синода Српске Православне Цркве и Архивом Српске Православне Цркве, а затим са епархијским архивима, као што су архиви епархија шумадијске, жичке и бачке, али и архивама црквених општина Српске Православне Цркве и Архивом Православног богословског факултета Универзитета у Београду. Како је у овој мисији Српске Православне Цркве активну улогу имала и Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца, касније Краљевина Југославија, потребно је истражити и српске државне архиве: Архив Југославије, Архив Србије, Архив Града Београда, Архив Српске Академије наука и уметности, Архив Српске Академије наука и уметности у Сремским Карловцима и друге српске државне архиве. Са друге стране, за објективност и целовитост истраживања потребно је истражити и стране архиве, првенствено архиве Православне Цркве чешких земаља и Словачке, али и чехословачке државне архиве. Пожељно би било истраживање и у руским државним архивама.

Осим архивске грађе, постоје секундарни извори, односно научни радови које треба обрадити, а који се баве и историјом православне Цркве у чешким земљама у међуратној Чехословачкој. Најозбиљнији аутори су:

-проф. др Павел Алеш, (између осталих, и радом *Pravoslavna Cirkve u nas*, Olomouc, Svetlo sveta, 1996.),

-др Јарослав Шуварски (радом *Biskup Gorazd*, Metropolitní Rada Pravoslavné Církve v ČSSR, Praha, 1979),

-проф. др Павел Марек (својим радовима: *Pravoslavni v Československu v letech 1918-1942*, Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. и заједно са Мартином Лупчом - *Nástin dějin pravoslavné církve v 19. a 20. století*, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2012),

-проф. др Владимир Бурега (заједно са Павелом Марек: *Pravoslavni v Československu v letech 1918 – 1953*, Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. и *Arcibiskup Sawatij (1880-1959): Nástin života a díla zakladatelské postavy pravoslavné církve v Československé republice*. Olomouc, 2009. Веома су корисни и његови чланци „Проблема юрисдикции Православной Церкви в Чешских Землях в XX веке“, *Церковно-исторический вестник* 9 (2002), 154—185; „O kanonické jurisdikci Pravoslavné církve v Českých zemích (1923—1925)“, *Dobrý Pastýř: Brněnský pravoslavný věstník*. 10 (Prosinec 2005), 22 – 25; „Чехословацкое государство и православное движение в Подкарпатской Руси (1919—1922)“ *Славянский альманах* 2008. (2009), 207—219; „Русская Православная Церковь Заграницей и православные приходы в Чехии и Моравии в годы Второй мировой войны“, *Труди Київської Духовної Академії* 9 (2008), Київ, 162—196; „Русская Православная Церковь Заграницей и православные приходы в Чехии и Моравии в годы Второй мировой войны“, *Труди Київської Духовної Академії* 9 (2008), Київ, 162—196; „Русский храм на Чешской земле: Из истории русского православного храма святых первоверховных апостолов Петра и Павла в Карловых Варах“, *Церковь и время* 2 (35) (2006), 90 – 108.),

- проф. др Радомир Поповић, („Чехословачка Црква, Прилог историји Чехословачке православне Цркве између два светска рата“ у Радомир В. Поповић, *Хришћанство у историји, Зборник студија из Црквене историје*, Православни Богословски факултет, Институт за теолошка истраживања, Београд, 2011, 313 – 330. и „Православне помесне цркве“, Београд, 2004.)

- проф. др Предраг Пузовић („Мисија епископа Иринеја у Карпатској Русији“ у Предраг Пузовић, *Прилози за историју Српске Православне Цркве* 3, Православни богословски факултет „Св. Василије Острошки, Фоча, 2006, 67 – 107)

- др Радмила Радић („Српска Православна Црква и православље у Чехословачкој“, *Токови историје* 1–2 (1997), 93–120.)

- Радован Пилиповић (Проблеми православне јурисдикције у Чехословачкој 1923-1931. године, *Саборност* 5 (2011), 207-221); Градња православних храмова у Чехословачкој између два светска рата, *Саборност* 4 (2010), 263 – 271).

За Руску Заграничну Православну Цркву у Чехословачкој Републици између два светска рата и у току Другог светског рата битни су радови проф. др Владимира Буреге, проф. др Михаила Шкаровског и проф. др Владислава Пузовића.

Осим ових радова, и различитих чланака, битни су и мемоари, односно записана сећања учесника догађаја којима се бави ова дисертација.

Веома битан извор за ову докторску дисертацију биће и фотографије и филмски снимци. Фотографије, до сада објављене или необјављене, могу бити поуздан извор, који много тога ненаписаног из тог периода историје цркве, али и самог друштва, откривају.

За анализу ове примарне и секундарне грађе, односно за анализу свих писаних извора, потребан је један критички приступ, како би се испитала веродостојност самих извора али и садржаја истих извора.

Коришћење овог метода треба да покаже не само ток догађаја, већ и да открије узроке и последице свих догађаја у конкретном историјском контексту. Такво истраживање води и до употребе *компаративне методе*, односно до историјско-компаративне (узрочне) методе, како би се на основу истраживања историје чешко-моравске епархије Српске Православне Цркве између два рата, упоредили извори, закључци других црквених историчара, и коначно, дошло до објашњења која нису везана само за наведено време или наведено место, и која могу да допринесу Цркви и друштву за тумачење одређених појава у Цркви и друштву у прошлости и садашњости.

У раду ће бити коришћен и *имаголошки метод*, како би се истражило какву су представу о себи имали различити учесници обрађени у овом раду, како појединци, тако и колективне представе верника и грађана обједињених у црквама или друштвеним организацијама или слојевима друштва, Чехословачке Републике и Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца (касније Краљевине Југославије), о православној

Цркви, о другим црквама, о својој и туђој правоверности, о својој и туђим нацијама и социјалним слојевима, о својој, али и о туђој, демократичности и моралности, о исправности ставова. Ово је битно и како би се истражио утицај оваквих представа о себи и о другима, исправних или не, на историју православне Цркве у чешким земљама између два светска рата, односно на судбину чешко-моравске епархије Српске Православне Цркве у наведеном периоду.

Блаженопочивши епископ шумадијски Сава Вуковић помињући мисију Српске Православне Цркве у међуратној Чехословачкој, говорио је да „Црква која нема мисију није Црква“. Самим оваквим истраживањем и писањем ове дисертације, доприноси се и реалнијој представи међуратне историје Српске Православне Цркве, сагледавањем њене историје у „огледалу“ историје чешко-моравске епархије Српске Православне Цркве.

Као потребан метод биће коришћен и *херменеутички метод*, који је неопходан како би се дошло до исправне слике онога што јесте било, у конкретној друштвене стварности, али и у ванвремености Цркве, исправно тумачећи примарне и секундарне изворе.

Значај истраживања

Значај овог рада је вишеструк. Првенствено са богословско-историјског становишта - за изучавање опште историје, историје помесних православних цркава и историје Српске Православне Цркве. Рад залази у питања литургике и канонског права, где доноси нове чињенице, питања и одговоре. Нека од тих питања, праћена чињеницама из историје чешко-моравске епархије Српске Православне Цркве и одговорима на искушења тог времена, везана су за служење Свете Литургије, по благослову Српске Православне Цркве, у скраћеном и благо измењеном облику. Затим питање календара, питање унутрашњег уређења епархије и црквених општина. Питање јурисдикције, које се као битно пренело и у двадесетпрви век. Питање избора и хиротонисања епископа, признавања или непризнавања епископских хиротонија без знања првојерарха и епископског сабора, како је Црква тада реаговала, и како се угледала на искуство ране

Цркве.⁹ Начињу се и питања која могу бити од користи у сусрету римокатоличке и православне цркве. Интересантан пример за ово су преговори Чехословачке Цркве и Српске Православне Цркве за ступање у литургијско и канонско јединство, те служење православне Свете Литургије по делимично измењеном западном обреду. Битан значај овог истраживања је и из области канонског права и хришћанске социологије, где се сусреће утицај политичких чинилаца на живот Цркве, на решавање јурисдикцијског питања, али и на само исповедање вере Цркве, и на одговор Цркве. Рад улази у историју чешко српских црквених и националних односа, дајући прилику црквеним и националним заједницама и појединцима да истинитије сагледају своју веру и живот кроз однос са другим заједницама.

Прелиминарна структура рада

Садржај

Списак скраћеница

Увод

Преглед извора и литературе

1. Период пре Првог светског рата

1.1. Сусрет Чеха са Православљем

1.2. Српско – чешки црквени и световни односи до Првог светског рата

2. Први светски рат и поратни период

2.1. Велики рат, Србија, Срби и Чеси, Српска Православна Црква у Великом рату

2.2. Поратни период и нове државе ; верска превирања у Чехословачкој

3. Чехословачка Црква

3.1. Оснивање Чехословачке Цркве

⁹ Актуелност овог питања и потребе правоверног одговора Цркве види се и по савременим дешавањима у православној Цркви чешких земаља, када је дошло до хиротонисања епископа без знања и сагласности митрополита, Светог Архијерејског Синода и Сабора Православне Цркве чешких земаља и Словачке.

- 3.2. Свештеник Мађеј Павлик
- 3.3. Хиротонија владике Горазда и потоњи догађаји у Чехословачкој Цркви
- 3.4. Мисија епископа Горазда у Америци
- 3.5. Поделе у Чехословачкој Цркви
- 4. Чешко-моравска православна епархија Српске Православне Цркве
 - 4.1. Одвајање од Чехословачке Цркве
 - 4.2. Прашка црквена општина
 - 4.3. Хиротонија архиепископа Саватија
 - 4.4. Сукоб око јурисдикције
 - 4.5. Однос Српске Православне Цркве и Цариградске патријаршије у светлу јурисдикцијског сукоба у Чехословачкој
 - 4.6. Нормализовање црквеног живота
 - 4.7. Доношње устава чешко-моравске епархије
- 5. Утицај политичких чинилаца на опстанак и развој православне Цркве у Чешкој у међуратној Чехословачкој Републици
 - 5.1. Појава двоструке јурисдикције и утицај политичких чинилаца на решавање питања јурисдикције
 - 5.2. Председник др Масарик и „словенско“ Православље
 - 5.2.1. Пут др Масарика од римокатоличке цркве до протестантизма, утицај протестантизма на њега
 - 5.2.2. Однос према панславизму, Русима, Руској Православној Цркви, руским државним интересима, руском културном нивоу, Србима, Српској Православној Цркви
 - 5.2.3. Председник Масарик и српска јурисдикција
 - 5.3. Римокатоличка црква и Православни у Чешкој, кроз политички утицај
 - 5.4. Разни политички утицају на живот православне Цркве у Чехословачкој Републици између два рата

5.5. Утицај Српске Цркве и српске државе

6. Црквени живот чешко-моравске епархије

6.1. Мисионарска делатност владике Горазда

6.2. Подизање православних цркава у међуратној Чешкој

6.3. Српске капеле-костурнице у Чешкој као спона двеју цркава и народа

6.4. Литургичка питања чешког богослужења

6.5. Начин издржавања епархије, епископа и свештеника чешко-моравске епархије

6.6. Школовање свештеничких кандидата

7. Однос Српске Православне Цркве и православних Чеха

7.1. Однос владике Горазда са српским архијерејима

7.2. Улога свештеника Миливоја Црвчанина

7.3. Допринос чешких свештеника у служби у Српској Православној Цркви

8. Руска Загранична Православна Црква у Чехословачкој и њен однос са чешко-моравском епархијом Српске Православне Цркве

9. Однос православних Чеха и Српске Православне Цркве према православнима у Словачкој и у Подкарпатској Русији

10. Окупација Чехословачке и православни Чеси

10.1. Период уочи окупације Чехословачке

10.2. Окупација Чехословачке. Јурисдикцијски проблем између Српске Православне Цркве и архиепископа берлинског Серафима Руске Православне Заграничне Цркве

10.3. Живот Цркве у рату

11. Мартиријум

Закључак

Резиме

Библиографија

Извори

Литература

Прилози

Композиција студије

План је да рад има више делова: садржај, списак скраћеница, једанаест поглавља, закључак, резиме и библиографија.

После *Садржаја*, у којем су приказани основни делови дисертације подељени на поглавља и подпоглавља, и *Списка скраћеница*, рад почиње *Уводом*. У Уводу је образложена тема – њено значење, настанак, предмет и циљ. Затим су описани извори, доступни и мање доступни, необјављени и објављени, те литература, и објашњење исте. Изворима би била посвећена пажња, у смислу њиховог досадашњег коришћења или некоришћења, доступности, аутентичности и ваљаности. У уводу се наводи и оно што сачињава садржај рада, разлог и циљ приказане поделе на одређена поглавља и подпоглавља. Основни део текста има 11 поглавља, која су подељена на подпоглавља, а ова даље према потреби. Подела на подпоглавља зависи од пронађених извора, али и од важности и обимности теме коју одређено поглавље обрађује.

Прво поглавље, *Период пре Првог светског рата*, обрађује сусрет Чеха са Православљем и са Српском црквом и Србима. Циљ овог поглавља је да лагано уводи у тему рада, анализирајући догађаје везане за тему у периоду до Првог светског рата. Ово је неопходно, јер су односи Чеха и Срба пре Првог светског рата били веома битни за њихове односе у току и после Првог светског рата. Поглавље је подељено на два дела. Прво подпоглавље, *Сусрет Чеха са Православљем*, обрађује сусрет Чеха са Православљем у периоду од мисије Свете браће Ћирила и Методија, преко хуситског покрета, контаката Хусита са цариградском патријаршијом у XV веку, контаката чешких интелектуалаца са Руском Православном Црквом те њихов прелазак у Православље током седамдесетих година XIX века, до мисије Руске Православне Цркве

у чешким земљама на крају XIX века и на почетку XX века, градњом руских цркава у чешким бањама и организовање православне заједнице у Прагу под свештеницима руске амбасаде у Прагу. Друго подпоглавље, *Српско – чешки црквени и световни односи до Првог светског рата*, такође има уводну улогу. Циљ је да се истраже чешко-српски односи, који су постојали још од краја средњег века, па преко појединачних контаката Чеха са Српском Црквом у кнежевини, а потом краљевини Србији, до улоге Чеха у животу Српске Цркве - конкретан пример тога је улога монаха – Чеха Саве Хиландарца и његових чешких пратилаца у животу манастира Хиландара, хиландарске библиотеке, те популаризацији српске и словенске теолошке и световне књижевности у чешким културним круговима. Ту је и мноштво мало познатих људи, који су временом плели блиске чешко-српске везе. Предмет овог подпоглавља су и политички и културни контакти чешке и српске елите, који су били основ за каснију улогу политичких чинилаца на живот православне Цркве у чешким земљама.

Друго поглавље, *Први светски рат и поратни период*, битно је из више разлога. Најпре сам Велики рат био је једна велика трагедија, која је донела много страдања и Србима и Чесима. Та страдања нису мимоишла ни Српску Православну Цркву, како на територији Краљевине Србије и Краљевине Црне Горе, тако и на територији Аустро-угарске монархије, што је имало касније велику улогу у мисијској способности уједињене Српске Православне Патријаршије. О том страдању говори прво подпоглавље, *Велики рат, Србија, Срби и Чеси, Српска Православна Црква у Великом рату*, уз паралелни опис српско-чешких политичких и војних веза у току и убрзо након завршетка Великог рата.

Крај рата донео је велике политичке промене у Европи. Оно што је било најбитније за Србе и Чехе, то је био распад Аустро-угарске монархије, и стварање двеју држава – Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца и Републике Чехословачке, које су омогућиле овим народима да се ослободе и обједине сваки у својој држави.¹⁰ О овим догађајима, као предусловима за настанак делатног реформског покрета у римокатоличкој цркви у Чехословачкој, о преговорима предводника овог реформског покрета са Ватиканом, о одјеку овог покрета у високом клиру Српске Православне Цркве, те о иступању дела римокатоличке цркве у Чехословачкој Републици из римокатоличке цркве, бави се

¹⁰ Република Чехословачка (тако се звала од 1918. до 1920. године, а од 1920. до 1938. године Чехословачка Република) и ове Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, са очекиваним улогама у централној и југоисточној Европи намењеним им од савезника – победника у рату, постале су блиске војне савезнице по завршетку Првог светског рата.

друго подпоглавље - *Поратни период и нове државе ; верска превирања у Чехословачкој*.

Треће поглавље овог рада, *Чехословачка Црква*, у пет својих подпоглавља, обрађује питање Чехословачке Цркве, у православном свету препознате као Чехословачке Православне Цркве.

Прво подпоглавље, *Оснивање Чехословачке Цркве*, описује настанак Чехословачке Цркве, њене контакте са Српском Православном Црквом, мисију Српске Православне Цркве у Чехословачкој и литургијско јединство Чехословачке Цркве са православном Црквом. Ову област исцрпно су обрађивали чешки римокатолички и протестантски црквени историчари, али без коришћења српске архивске грађе и литературе.

Друго подпоглавље, *Свештеник Мађеј Павлик*, описује живот, деловање и писање бившег римокатоличког свештеника Мађеја Павлика, свештеника Чехословачке Цркве и епископског кандидата Чехословачке Цркве.

Треће подпоглавље, *Хиротонија владике Горазда и потоњи догађаји у Чехословачкој Цркви*, описује догађаје који су довели до избора Мађеја Павлика за епископа Српске Православне Цркве и његово хиротонисање под монашким именом Горазд, прати канонске оквире овог избора и хиротоније, догађаје око избора других епископских кандидата у Чехословачкој Цркви, те последице њиховог нехиротонисања од стране Српске Православне Цркве. Иначе, овај избор српски архијереји су мудро направили, бирајући за епископа младе Цркве кандидата који је у свему оправдао наде које су се у Цркви у њега полагале. Владика Горазд Павлик причешљен је реду мученика најпре Српске Православне Цркве 1961. године, а потом и Чехословачке Православне Цркве 1987. године. На српском језику постоји солидна књига о овом светитељу Српске Православне Цркве – Једлински, Радомир, *Горазд, епископ чешкоморавски (1879 – 1942)*, Каленић, 1991.

Четврто подпоглавље, *Мисија епископа Горазда у Америци*, описује на српском језику недовољно истражен догађај одласка владике Горазда Павлика у мисију у Северној Америци 1922. године, уз благослов и подршку Српске Православне Цркве. Овај одлазак владике Горазда у Америку покренуо је многе догађаје који су били битни по историју Чехословачке Цркве, али је био увод и у непризнато хиротонисање др Јована Терека, које заслужује посебан осврт, како кроз историјско, тако и кроз канонско тумачење.

Пето подпоглавље, *Поделе у Чехословачкој Цркви*, описује поделе које су настале у Чехословачкој Цркви после изласка неправославног Катихизиса од др Фарског и

Калауса у току 1922. године, у току боравка владике Горазда Павлика у мисији у Северној Америци. Појава овог Катихизиса довела је до погоршања односа Чехословачке Цркве са Српском Православном Црквом, те признавања за православну Цркву само дела Чехословачке Цркве.

Четврто поглавље, *Чешко-моравска православна епархија Српске Православне Цркве*, има седам подпоглавља, и осим историјског, разматра и канонски поглед на питање јурисдикције над православном Црквом у чешким земљама између два светска рата. Прво подпоглавље, *Одвајање од Чехословачке Цркве*, описује догађаје у Чехословачкој Цркви који су непосредно предходили, те и само иступање епископа Горазда Павлика са делом клира и верника из Чехословачке Цркве. Овај период био је веома потресан, и оставио је велике последице на обе струје у Чехословачкој Цркви. Друго подпоглавље, *Прашка црквена општина*, као припремно подпоглавље за разматрање питања јурисдикције над чешким земљама, описује оснивање, функционисање и јурисдикцијску припадност Прашке православне црквене општине после Првог светског рата. Питање Прашке православне црквене општине је битно лепо и поуздано анализирати, јер је суштински само ова црквена општина била основа на коју је цариградски патријарх Мелетије Метаксакис (1921 – 1923) могао да се ослони, за разлику од четири непостојеће епархије у његовом Томосу из 1923. године.¹¹ Треће подпоглавље, *Хиротонија архиепископа Саватија*, бави се историјском позадином и канонским питањем хиротонисања архиепископа Саватија 1923. године. Четврто подпоглавље, *Сукоб око јурисдикције*, описује сукоб српске и цариградске патријаршије око јурисдикције над православном Црквом у чешким земљама у међуратној Чехословачкој, различите канонске погледе на питање православне дијаспоре и историју примене или непримене истих на територију чешких земаља. Пето подпоглавље, *Однос Српске Православне Цркве и Цариградске патријаршије у светлу јурисдикцијског сукоба у Чехословачкој*, описује унутрашње односе у Српској Православној Цркви поводом неслагања Српске Православне цркве са ставом Цариградске патријаршије око питања јурисдикције у међуратној Чехословачкој, и покушај Српске Православне Цркве да у директном контакту са Цариградском патријаршијом реши проблем јурисдикције у Чехословачкој. Ово питање је до сада остало необрађено, а остало је актуелно и до данашњих дана, и са могућим сличним

¹¹ Томос о оснивању Православне Чехословачке архиепископије из 1923. године превео је професор др Радомир В. Поповић и објавио у *Хришћанство у историји, Зборник студија из Црквене историје*, Православни богословски факултет, Институт за теолошка истраживања, Београд, 2011, 327 – 329.

ситуацијама и у будућности. Шесто подпоглавље, *Нормализовање црквеног живота*, описује признање српске јурисдикције у међуратној Чехословачкој од стране државних органа Чехословачке Републике, те успостављање нормалног црквеног живота православне Цркве у чешким земљама под српском јурисдикцијом. Ово нормализовање црквеног живота било је увод за покретање процеса доношења Устава епархије и њеног правног признања. Седмо подпоглавље, *Доношење устава чешко-моравске епархије*, описује ток доношења Устава епархије, дуге преговоре, доношење и напослетку његово признање од стране Српске Православне Цркве и Чехословачке Републике, те износи и тумачи његове посебности у односу на устројство других епархија Српске Православне Цркве, а може се слободно рећи и јединствено устројство у православном свету.

Пето поглавље, *Утицај политичких чинилаца на опстанак и развој православне Цркве у чешким земљама у међуратној Чехословачкој Републици*, имаће пет подпоглавља, у којима се истражује и описује политичара преко државних органа на живот Цркве, износећи сасвим нове погледе на српско-чешке црквене и друштвено-политичке односе. Најпре подпоглавље, *Појава двоструке јурисдикције и утицај политичких чинилаца на решавање питања јурисдикције*, са доказима заинтересованости и утицају политичких чинилаца из Чехословачке Републике на живот православне Цркве, посебно на питање јурисдикције, у чешким земљама у међуратној Чехословачкој. Затим, подпоглавља са тумачењем разлога мешања у црквени живот одређених политичких чинилаца. Друго подпоглавље, *Председник др Масарик и „словенско“ Православље*, описује однос председника Чехословачке Томаша Гарика Масарика¹² према Православљу, а посебно према Православљу које долази из словенских земаља. Делови другог подпоглавља, први - *Пут др Масарика од римокатоличке цркве до протестантизма, утицај протестантизма на њега*, други - *Однос према панславизму, Русима, Руској Православној Цркви, руским државним интересима, руском културном нивоу, Србима, Српској Православној Цркви*, и трећи - *Председник Масарик и српска јурисдикција*, то детаљно анализирају. Треће подпоглавље, *Римокатоличка црква и Православни у Чешкој, кроз политички утицај*, описује однос римокатоличке цркве у Чехословачкој према православној Цркви у Чехословачкој Републици између два рата, првенствено кроз политичко деловање римокатоличке цркве. Четврто подпоглавље, *Разни политички утицаји на живот*

¹² Др Томаш Гарик Масарик, универзитетски професор и чешки политичар, био је председник Чехословачке Републике у три мандата, све до пред крај свога живота, када се због болести повукао.

православне Цркве у Чехословачкој Републици између два рата, описује политичку заинтересованост и политичке утицаје других политичких чинилаца у међуратној Чехословачкој Републици, и ван ње (из других земаља, из окружења или из далека, савезника или потенцијалних непријатеља), на живот православне Цркве у Чехословачкој, првенствено у чешким земљама. И на крају, пето подпоглавље - *Утицај Српске Цркве и српске државе*, описује утицаје Српске Православне Цркве и српске државе, односно Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, касније Краљевине Југославије. Ово поглавље бавиће се и једним ширим односом Чехословачке Републике и Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, кроз сарадњу на војном, политичком, економском и културном плану, како кроз сарадњу, тако и кроз размимоилажења, што би мало више расветлило позадину утицаја политичких чинилаца на живот Цркве у чешким земљама, било позитивних, било негативних.

Шесто поглавље, *Црквени живот чешко-моравске епархије*, има шест подпоглавља и описује унутрашњи црквени живот чешко-моравске епархије између два светска рата, те на основу њега утицаје и споне са Српском Православном Црквом. Прво подпоглавље, *Мисионарска делатност владике Горзда*, описује велику мисионарску пожртвованост епископа Горзда Павлика, његово визионарство и изванредне резултате које је постигао у чешко-моравској епархији. Друго подпоглавље, *Подизање православних цркава у међуратној Чешкој*, описује почетак чешког православног богослужења после Првог светског рата и недостатак православних храмова, богослужења по школама и соколанама, почетак градње православних храмова у Чешкој и уређење неправославних хришћанских храмова за православна богослужења, подршка Српске Православне Цркве у подизању православних храмова у Чешкој у међуратном периоду. У овом подпоглављу сагледава се и допринос оца Андреја Коломацког у подизању православних цркава, али и дипломатска активност Српске Православне Цркве преко Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, касније Краљевине Југославије, на уступању неке празне цркве од стране власти Чехословачке Републике тамо где није било услова и могућности за изградњу православне цркве. Треће подпоглавље, *Српске капеле-костурнице у Чешкој као спона двеју цркава и народа*, описује подизање српских капела-костурница на територији Чешке, у којима су похрањене кости српских страдалника у аустро-угарском заробљеништву у току Првог светског рата, и догађаје који су пратили подизање ових капела-костурница. Четврто подпоглавље, *Литургичка питања чешког богослужења*, описује посебне услове у којима је обновљена православна Црква у Чешкој у међуратном периоду, а самим тим и

посебност чешког православног богослужења које се развило у наведеном периоду, те став Српске Православне Цркве поводом тога. Ово питање није довољно обрађено ни у самој литератури на чешком језику, па завређује посебу пажњу. Пето подпоглавље, *Начин издржавања епархије, епископа и свештеника чешко-моравске епархије*, описује настојање чешких православних клирика и верника да својој цркви омогуће финансијски опстанак и редовне приходе. Српска Православна Црква, заједно са Краљевином Срба, Хрвата и Словенаца, настојала је да помогне, колико су јој то могућности дозвољавале. Шесто подпоглавље, *Школовање свештеничких кандидата*, описује настојање епископа Горазда да обезбеди довољан број православних свештеничких кандидата, њихово школовање у богословским школама и на Православном богословском факултету Универзитета у Београду у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца (и касније у Краљевини Југославији) и подршку Српске Православне Цркве у томе. За ову област делимично постоји на српском језику архивска грађа и литература, а у чешкој и словачкој православној богословској заједници не зна се довољно о овом доприносу Српске Православне Цркве.

Седмо поглавље, *Однос Српске Православне Цркве и православних Чеха*, има три подпоглавља, и описује двоструки однос – однос Српске Православне Цркве према православним Чесима, али и однос православних Чеха према Српској Православној Цркви, и међусобне утицаје. Прво подпоглавље, *Однос владике Горазда са српским архијерејима*, описује специфичан однос који је владика Горазд имао са српским архијерејима. Имао је велику подршку од српских патријараха Димитрија Павловића и Варнаве Росића и од многих српских архијереја, али и слободу да се према Светом Архијерејском Синоду и Светом Архијерејском Сабору Српске Православне Цркве односи на неуобичајен начин за српске архијереје, доприносећи једну свежину међу српске архијереје. Друго подпоглавље, *Улога свештеника Миливоја Црвчанина*, истражује и описује битну улогу у животу чешко-моравске епархије необичног и мистериозног свештеника Српске Православне Цркве – Миливоја Црвчанина, најпре само српског свештеника при краљевском посланству у Прагу, па свештеночувара војничких гробаља, а потом и делегата Српске Православне Цркве у Чехословачкој. Треће подпоглавље, *Допринос чешких свештеника у служби у Српској Православној Цркви*, описује живот чешких свештеника, који су после свог школовања у српским богословским школама остали у служби Српске Православне Цркве у Краљевини Југославији и у односу на свој мали број дали изузетно велики допринос Српској Православној Цркви. Довољно је поменути само протојереја ставрофора Бранка А.

Цисаржа, професора богословије, касније и инспектора богословија, те аутора неколико битних црквених издања у по цркву тешким и оскудним временима, посебно са добрим стручним књигама богословске тематике. Многа дела проте Цисаржа до данас су остала непревазиђена. У овом подпоглављу описују се и утицај на живот чешко-моравске епархије чешких свештеника по повратку са школовања у српским богословским школама. Осим богословског утицаја, ови свештеници су међу Чехе донели и српски слободарски дух, а међу њима је предњачио свештеник Владимир Петржек.¹³

Осмо поглавље, *Руска Загранична Православна Црква у Чехословачкој и њен однос са чешко-моравском епархијом Српске Православне Цркве*, описује историју Руске Православне Заграничне Цркве у чешким земљама у међуратној Чехословачкој. Велике поделе у Руској Заграничној Православној Цркви, посебно раскол између Светог Архијерејског Синода Руске Заграничне Цркве са седиштем у Сремским Карловцима и митрополита Евлогија са седиштем у Паризу нису без последица оставиле ни Цркву православних Руса на подручју Чехословачке Републике. Потребно је обрадити питање њене јурисдикције, признање од власти Чехословачке Републике, и оно што је најбитније за ову дисертацију - односа са чешко-моравском епархијом и Српском Православном Црквом.

Девето поглавље, *Однос православних Чеха и Српске Православне Цркве према православнима у Словачкој и у Подкарпатској Русији*, описује историју православне Цркве у Словачкој и Подкарпатској Русији и оснивање мукачевско-прјашевске епархије кроз однос са православним Чесима,¹⁴ чешко-моравском епархијом и Српском Православном Црквом у међуратном периоду. Ово је битно јер су Словачка и Подкарпатска Русија између два светска рата биле саставни делови Чехословачке Републике, под јурисдикцијом Српске Православне Цркве, и питање признања српске јурисдикције пред чехословачким државним органима и цариградском патријаршијом Српска Православна Црква постављала је истовремено за читаву територију Чехословачке Републике.

Десето поглавље, *Окупација Чехословачке и православни Чеси*, има три подпоглавља и описује искушења кроз која је пролазила чешко-моравска епархија уочи и у току Другог светског рата, у току којег је Чехословачка била окупирана све до краја

¹³ Више види у Саша Антонијевић, Свештеник Владимир Петржек, поводом седамдесет година од смрти, Каленић 6 (2012), 29 – 33.

¹⁴ Овде је посебно интересантно испитати однос владике Горазда Павлика према православној Цркви у Подкарпатској Русији, у сплету његових односа са Српском Православном Црквом и властима Чехословачке Републике.

рата, до маја 1945. године. Прво подпоглавље, *Период уочи окупације Чехословачке*, описује стање и изазове кроз које је пролазила чешко-моравска епархија уочи и после минхенског споразума 1938. године, када је од савезника издана и понижена, Чехословачка Република приморана да нацистичкој Немачкој уступи део своје територије (Судетску област већински насељену Немцима, али војно стратешки веома битну). Друго подпоглавље, *Окупација Чехословачке. Јурисдикцијски проблем између Српске Православне Цркве и архиепископа берлинског Серафима Руске Православне Заграничне Цркве*, описује промене које је доносила окупација Чехословачке и нове јурисдикцијске проблеме које је она донела. То је била жеља Нациста да под берлинским архиепископом Серафимом Руске Заграничне Православне Цркве обједине све православне на територији немачког Рајха, те реакција Српске Православне Цркве. Треће подпоглавље, *Живот Цркве у рату*, описује живот православне Цркве у чешким земљама у току рата и њен однос са Српском Православном Црквом у отежаним условима светског рата.

Једанаесто поглавље, *Мартиријум*, описује историјске догађаје око атентата на Рајнхарда Хајдриха,¹⁵ прогон и страдање клира и верника чешко-моравске епархије, и званичну забрану православне Цркве српске јурисдикције од стране немачких окупационих власти у Протекторату, што је био крај једне епохе историје православне Цркве у чешким земљама, и основа на којој се обновила послератна Црква у чешким земљама.

У *Закључку* су сумирани резултати истраживања, износе се и бране хипотезе изнете у раду.

Резиме је превод на страни језик закључак дисертације, односно резултате истраживања и одбрану изнетих хипотеза.

Библиографија је детаљан попис свих извора и литературе коришћених за израду докторске дисертације. Литература ће бити поређана по презименима аутора по азбучном или абecedном реду, зависно од тога на ком је језику написано дело које се користи.

Прилози садрже фотографије личности, догађаја и храмова, затим мапе и документа.

¹⁵ Рајнхард Хајдрих био је у самом врху власти нацистичке Немачке. Управљао је Гестапо-ом, СД-ом и многим другим по злу познатим службама. Један је од креатора „индустријског“ убијања у нацистичким концентрационим логорима. Био је управник - рајхспротектор Протектората Чешке и Моравске, и уочи погибије, припремао је уништење чешког народа.

Извори

Архив Светог Архијерејског Синода Српске Православне Цркве

Архив Српске Православне Цркве

Архив Југославије

Архив Србије

Архив Српске академије наука и уметности у Сремским Карловцима

Архив Православног богословског факултета Универзитета у Београду

Архив града Београда

Архив жичке епархије

Архив бачке епархије

Архив оломоуцко-брнске епархије

Архиви црквених општина православне Цркве у Србији и у чешким земљама

Лични архиви

ЛИТЕРАТУРА ЗА ПРЕДЛОЖЕНИ РАД

Alena Křivánková, *Velcí mužové český dějin*, Český Těšín, 2012.

Arcibiskup Simeon, Bohumir a Jiri – kneži nejvernejši, *Hlas pravoslavi* 2 (unor 2010), 33-37.

Biskup Gorazd Pavlik, Pravoslavna akademie Vilemov, 1999.

Biskup Gorazd z dila, Pravoslavna cirkev v Československu, Prerov, 1988.

Chrást, Ondřej, „Poutní cesta do Srbska k 90. výročí svěcení sv. Gorazda na biskupa“, *Hlas pravoslavi* 11 (listopad 2011).

Československa sekce československo-jugoslavske historicke komise, Československo a Jugoslavie od roku 1929 do rozpadu buržoazních společenských, politických a ekonomických systému, Sborník prací z vědeckého zasedání československo-jugoslavske historicke komise v Martine 19. – 22. 10. 1981, Československo-sovětský institut, Praha, 1983.

Enciklopedija Leksikografskog Zavoda 4, Jugoslavenski Leksikografski Zavod, Zagreb, 1968.

Gorazd Vopatrný, „Pravoslavna Cirkev v Protektoratu Čechy a Morava 1938-1945“, *Theologická revue* 3-4/2003, Husitské teologické fakulty Univerzity Karlovy, 435-444.

Gorazd Vopatrný, *Dědictví otců*, Knižní dílna Rubato, Praha, 1999.

Jan Rychlík, „Томаш Гарик Масарик, модерна демократија и национално питање“, *Зборник Матице српске за историју* 61/62 (2000), 93 – 102.

Jiri Jukl, Alexandr Lukanič, *Svatí Cyril a Metoděj a Velká Morava*, Osvetový odbor Pražské pravoslavné eparchie, Praha, 2013.

Josef Kulheim, „Právní postavení pravoslavné církve v ČSR“, *Hlas pravoslavi* 3-4 (1945), 19-20.

Libor Raclavský, *Cesta k oběti*, Tigris, Zlín, 2014.

Marek Pavel, Bureha Volodymyr, Danilec Jurij. Arcibiskup Sawatij (1880-1959): Nástin života a díla zakladatelské postavy pravoslavné církve v Československé republice. Olomouc, 2009.

Matej Pavlik, *Ciril a Metoděj apostoľove Slovanu*, Český národní fond kultury, Praha, 2013.

Novák, Petr, *Olomouc, Pravoslavná katedrála sv. Gorazda*, Velehrad, 2009.

Od Moravy k Morave, Matice Moravská ve spolupráci s Maticí srbskou, Brno, 2005.

Pastir a martyr, Olomouc, 1992 – 1995.

Pavel Marek – Volodymyr Bureha, *Pravoslavni v Československu v letech 1918 – 1953*, Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008.

Pavel Marek – Volodymyr Bureha, *Pravoslavni v Československu v letech 1918 – 1953*, Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008.

Pavel Marek, Martin Lupčo, *Nástin dějin pravoslavné církve v 19. a 20. století*, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2012.

Pavel Marek, *Pravoslavni v Československu v letech 1918-1942*, Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004.

Pavel Marek, Volodymyr Bureha, Jurij Danilec, *Arcibiskup Sawatij (1880 – 1959)*, Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Olomouc, 2009.

Pravoslavná bohoslovecká fakulta prešovskej univerzity v Prešove, Jubilejny zbornik k 50. výročiu jej založenia (1950 – 2000), Prešov, 2000.

Prof. Prot. ThDr. Pavel Aleš, *Pravoslavná Církev u nás*, Olomouc, Světlo světa, 1996.

Prot. Libor Raclavský, „Historie Pravoslavné obce v Přerově“, *Sůl země* 4 (Prosinec 2011), 9 – 14.

Prot. Libor Raclavský, „Zemřel otec Pavel Otakar Axman“, *Sůl země* 4 (Prosinec 2011), 15 – 17.

Průvodce chrámem sv. Cyrila a Metoděje v Přerově, Pravoslavná církevní obec Přerov a Občanské sdružení Bizantion, 2002

Raclavský, prot. Libor, „Historie pravoslavné obce v Kroměříži“, *Sůl země* 1 (Březen 2012), 7 – 9.

Simeon, arcibiskup, „Gorazdův rok“, *Sůl země* 1 (březen 2009), 2 – 4.

Simeon, arcibiskup, „Opět Gorazdův rok“, *Hlas pravoslaví* 7-8 (červenec-srpen 2012), 44 – 47.

Šuvarský, Jaroslav, *Biskup Gorazd*, Metropolitní Rada Pravoslavné Církve v ČSSR, Praha, 1979.

The Encyclopedia Americana, international edition, Volume 18, An imprint of Scholastic Library, Danbury, Connecticut, 2003.

The New Encyclopaedia Britannica, Macropaedia Volume 11, 15th edition, 1977.

Velký čin malé církve, Praha, Sbor starších církve, 1948.

Vladimír Grigorič, *Pravoslavná Církev ve státě Československem*, Praha, 1928.

Vojtěch Šustek, *Zlato se čistí v ohni*, (Pavel Aleš, O církevní literární činnosti ThDr. Petřky), Navrat domu, Praha, 2008.

Vopartný, Gorazd, „Pravoslavná Církev v Protektorátu Čechy a Morava 1938–1945“, *Theologická revue* LXXIV/3–4 (2003), 435–444.

Vopatrný, Gorazd Josef, Pravoslavná církev v Československé republice a pomoc některých jejích představitelů Židům v letech 1938 – 1941, *PARRESIA – Revue pro východní křesťanství* 1 (2007), 85 – 97.

Алексеј Тимофејев, „Руска загранична православна црква и Грађански рат у Србији 1941 – 1945“, *Српска теологија данас 2007* (24 – 25. Мај 2007), Православни богословски факултет, 2007, 285 – 295.

Биговић, Радован, *Црква у савременом свету*, Службени гласник, 2010.

Булован, Илија Б., *Летопис Српске православне парохије у Цељу, написан 1937. године*. Београд, Архив Србије, 2010.

Бурега Владимир, „О kanonické jurisdikci Pravoslavné církve v Českých zemích (1923—1925)“, *Dobry Pastýř: Brněnský pravoslavný věstník*. 10 (Prosinec 2005), 22-25.

Бурега Владимир, „Проблема юрисдикции Православной Церкви в Чешских Землях в XX веке“, *Церковно-исторический вестник* 9 (2002), 154—185.

Бурега Владимир, „Русская Православная Церковь Заграницей и православные приходы в Чехии и Моравии в годы Второй мировой войны“, *Труди Київської Духовної Академії* 9 (2008), Київ, 162—196.

Бурега Владимир, „Русская Православная Церковь Заграницей и православные приходы в Чехии и Моравии в годы Второй мировой войны“, *Труди Київської Духовної Академії* 9 (2008), Київ, 162—196.

Бурега Владимир, „Русский храм на Чешской земле: Из истории русского православного храма святых первоверховных апостолов Петра и Павла в Карловых Варах“, *Церковь и время* 2 (35) (2006), 90-108.

Бурега Владимир, „Чехословацкое государство и православное движение в Подкарпатской Руси (1919—1922)“, *Славянский альманах 2008* (2009), 207—219.

Василије Ђ. Крстић, „Томаш Гарик Масарик и Срби“, *Зборник Матице српске за историју* 61/62 (2000), 85 – 92.

Владислав Пузовић, „Апелационо право Цариградске патријаршије – два гледишта у руској емиграцији“, *Српска теологија у двадесетом веку: истраживачки проблеми и резултати*, књ. 16, Зборник радова научног скупа (ПБФ Београд, 30. мај 2014), прир. Б. Шијаковић, Београд: Православни богословски факултет 2014, 142-150.

Владислав Пузовић, „Ауторитет Цариградске патријаршије у Православној Цркви према Сергију Викторовичу Троицком“, *Српска теологија у двадесетом веку: истраживачки проблеми и резултати* 14 (2013), Православни Богословски факултет, Београд, 128 – 140.

Владислав Пузовић, „Канонски спорови у Московској патријаршији 20-их и 30-их XX века као изазов за савремену руску црквену историографију“, *Богословље*, 1-2 (2010), 217 – 229.

Владислав Пузовић, „Патријарх српски Варнава“, *Гласник: службени лист Српске православне цркве* 10 (2004) 245-255.; бр. 11 (2004) 278-289.

Владислав Пузовић, „Патријарх српски Варнава“, *Гласник: службени лист Српске православне цркве* 11 (2004) 278-289.

Владислав Пузовић, „Посредовање српског патријарха Варнаве (Росића) у канонском спору између Московске патријаршије и Архијерејског синода Руске заграницне Цркве“, *Српска теологија данас 2010 (28 – 29. Мај 2010)*, Православни богословски факултет, Институт за теолошка истраживања, Београд, 2011, 455 – 464.

Владислав Пузовић, „Руска емиграција у XX веку – јединствен феномен у историји“, *Православље*, 1101,

Владислав Пузовић, „Руска заграницна Црква у периоду између два светска рата: преглед литературе у Србији“, *Српска теологија данас 1: Зборник радова првог годишњег симпосиона (ПБФ Београд, 29-30. мај 2009)*, уред. Б. Шијаковић, Београд: Институт за теолошка истраживања ПБФ, 2010, 386-391.

Владислав Пузовић, „Срби на Кијевској духовној академији (1869—1879)“, *Српске студије*, 3 (2012), 349-370.

Владислав Пузовић, „Устројство Цркве у православном расејању у светлости полемике између Александра Шмемана и представника Руске заграницне Цркве“, *Српска теологија данас*, књ. 3: Зборник радова трећег годишњег симпосиона (ПБФ Београд, 27-28. Мај 2011), уред. Б. Шијаковић, Београд: Институт за теолошка истраживања ПБФ 2012, 549-566.

Владислав Пузовић, „Формирање Руске заграницне Цркве у светлости канона о правима избеглих архијереја“, *Богословље* 1 (2015) 250-260.

Владислав Пузовић, Покровитељство Српске Православне Цркве над Руском заграницном Црквом (1920-1940), *Руски некропољ у Београду – знамење историјског пријатељства*, Београд 2014, 112-121.

Георгие Острогорски, *Историја византије*, Народна књига, Београд, 1998.

Димитри Оболенски, *Византијски комонвелт*, Просвета, 1991.

Доротеј, митрополит Прага и целе Чехословачке, „Чешки Владика – мученик Горазд, поводом стогодишњице рођења“, *Гласник* (3. март 1979), 57 – 63.

Др Ђоко Слијепчевић, *Историја Српске православне Цркве*, ЈРЈ, Београд, 2002.

Драхомира Тенглерова-Соукупова, „Чехословачка хуситска црква и владика Горазд (поводом тридесетогодишњице мученичке смрти)“, *Хришћанска мисао* 1-2 (1972), Београд, 120-130.

Ђурић, Вељко, *Варнава – патријарх српски*, Београд – Сремски Карловци, 2009.

Е. П. Серапионова, „Томаш Гарик Масарик“, у *Заробљеници националне идеје: политички портрети лидера Источне Европе*, Филип Вишњић, Београд, 1996, превод *Пленники национальной идеи. Политические портреты лидеров Восточной Европы*, Российская академия наук, Институт славяноведения и балканистики РАН, 1993, 119 – 135.

Енциклопедија православља, Савремена администрација, Београд, 2002.

Епископ Горазд, „Владика Доситеј и чехословачка Црква“, *Весник*, IV/27 (30. новембар 1923), 1-2.

Епископ Моравски Горазд Павлик, „Јурисдикција српске православне цркве у Чехословачкој с гледишта историјско-правног, канонског и законског“, *Весник Српске Цркве* (април 1925), 201 – 208.

Живко Аврамовски, *Британци о Краљевини Југославији, Годишњи извештај Британског посланства у Београду 1921 – 1938, књига прва (1921 – 1930)*, Архив Југославије – Глобус, Београд – Загреб, 1986.

Зоран Д. Ненезић, *Масони у Југославији (1764 – 1980)*, Народна књига, Београд, 1984.

Јован М. Поповић, „Знаменити људи чехословачког народа“, Народна просвета, Београд, 1927.

К. СКУРАТ професор МДА, Странице духовног живота Православне Цркве у Чехословачкој, *ЖМП* 4 (1973), 45 – 47.

Карел Чапек, *Разговори с Т. Г. Масариком*, Матица српска, Нови Сад, 1938.

Књига правила, Зборник канона православне Цркве, Шибеник, 2003.

Лазар Бабић, „П. Димитрије и чешки еп. Горазд“, *Православље* 326 (15. октобар 1980), 12.

Мала Енциклопедија Просвета, општа енциклопедија 2, Просвета, Београд, 1986.

Марковић, Игњатије, *Сто седамдесет година Богословије Св. Саве у Београду (1836 – 2011)*, Београд, 2011.

Мирослав Јовановић, „Руска православна загранична црква у Југославији током двадесетих и тридесетих година 20. Века“, *Српска теологија у двадесетом веку* 3 (28. децембар 2007), Православни богословски факултет, 2008, 160 – 178.

Мирослав Јовановић, *Срби и Руси 12 – 21. век (историја односа)*, Народна библиотека Србије, Београд, 2012.

Митрополит загребачки Дамаскин, „Горазд, Православни епископ чешки и моравско-шлески (1879-1942) (Поводом петнаестогодишњице његове мученичке смрти)“, *Гласник* (јули-август 1957), 172-175.

Никодим Милаш, *Словенски апостоли Кирил и Методије и истина православља*, Београд, 1985.

Панајотис Христу „Ко је послао св. Кирила и Методија у Централну Европу- цар или патријарх?“ *Гласник* 12 (децембар 2005), 317-320.

Пилиповић, Радован, „Црква Св. Кирила и Методија на острву Вис“, *Православље* 969–970 (2007), 40 – 41.

Пилиповић, Радован, Градња православних храмова у Чехословачкој између два светска рата, *Саборност* 4 (2010), 263 – 271.

Пилиповић, Радован, Проблеми православне јурисдикције у Чехословачкој 1923-1931. године, *Саборност* 5 (2011), 207-221).

Поповић, др Радомир, *Васељенски Сабори, одабрани документи, допуњено издање*, Хришћанска мисао, Србиње – Београд – Ваљево, 1997.

Поповић, Протојереј др Радомир В., „Православне помесне цркве“, Београд, 2004.

Поповић, Радомир, *Хришћанство у историји, Зборник студија из Црквене историје*, Православни богословски факултет Универзитета у Београду, Институт за теолошка истраживања, Београд, 2011.

Прот. А. Новак, Живот и рад епископа-мученика Горазда, *Гласник* (јули-август 1957), 175-176.

Професор К.Е. СКУРАТ, Православна Аутокефална Црква у Чехословачкој, *ЖМП* 2 (1973), 47-50.

Пузовић, Предраг, *Прилози за историју Српске православне Цркве* 3, Фоча, 2006.

Радић, Др. Радмила, „Српска Православна Црква и православље у Чехословачкој“, *Токови историје* 1–2 (1997), 93–120.

Радомир Једлински, *Горазд – епископ чешкоморавски*, Каленић, Крагујевац, 1991.

Ранка Гашић, „Српски масони између два светска рата као друштвена група“, *Годишњак за друштвену историју* 1-3 (1998), 85 – 100.

С. Тројицки, „Црквена јурисдикција над православном дијаспором“, *Гласник СПП* 13 (1932), 196 – 201.

Сава, епископ шумадијски, *Српски јерарси, од девог до двадесетог века*, Евро – Унирекс – Каленић, Београд – Подгорица – Крагујевац, 1996.

Саша Антонијевић, „Историја Српске православне црквене општине у Комарну“, *Српска теологија данас 2013 (14. децембар 2013)*, Београд: Православни Богословски Факултет, 2014, 457 – 466.

Саша Антонијевић, „Једна непризната хиротонија у Српској Православној Цркви“, *Богословље* 1 (2014), Београд, Православни Богословски факултет, 126 – 150.

Саша Антонијевић, „Саватије, архиепископ прашки и целе Чехословачке“, *Српска теологија данас 2012 (25-26. мај 2012)*, Београд: Православни Богословски Факултет, 2013, 66 – 82.

Саша Антонијевић, „Свештеник Владимир Петржек“, *Каленић* 6 (2012), Крагујевац, 29 – 33.

Саша Антонијевић, „Страдање Светог владике Горазда и православних Чеха у току другог светског рата“, *Саборност* 5 (2011), 223 – 245.

Саша Антонијевић, „Школовање ученика из чешко-моравске и мукачевско-прјашевске епархије у српским богословским школама“, *Acta patristica* 7 (2012), Pravoslavna bohoslovecka fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, Prešov, 130 – 145.

Саша Антонијевић, Историја Српске Православне Цркве у Словенији, *Теолошки погледи* 3 (2013), 923 – 950.

Свештени канони цркве, превод са грчког и словенског епископа Атанасија, умировљеног Херцеговачког, Београд, митрополије и епархије: Црногорско-Приморска, Дабро-Босанска, Новограчанска, Бачка, Далматинска, Захумско-Херцеговачка и Приморска, 2005.

Сергеј Васнецов, *Воин Всеволод Коломацкиј*, Свет Православија 2 (2011), 10 – 13.

[Скурат К.Е., професор, „Православная Автокефальная Церковь в Чехословакии“, Журнал Московской Патриархии 3 \(1973\) 47 – 50.](#)

Слијепчевић, Ђоко, *Историја Српске Православне Цркве*, ЈРЈ, Београд, 2002.

Слободан М. Радошевић, „Духовни лик Томаша Масарика“, *Православље* 396 (15 септембар 1983), 9-12; *Православље* 397 (1. октобар 1983), 9-11.

Србољуб Милетић, „МЕЛЕТИОС (Метаксакис), митрополит, архиепископ, папа и патријарх“ на <https://svetosavlje.org/sr/meletios-metaksakis/> од 30. 3. 2016.

Схоластик, Сократ, *Историја цркве*, Шибеник, 2002.

Томаш Гарик Масарик, *О большевизму (1920 – 1921), забрањени Масарик*, Завод за уџбенике, Београд, 2014, превод Tomáš Garrigue Masaryk, *O bolševictví, 1920 – 1921, „Čas“*, Praha.

Христу веран до смрти – Свештеноисповедник Доситеј загребачки и ваведењски, Издавачки фонд-Београд, Светигора-Цетиње, 2008.

Цисарж, Прот.-ставрофор Бранко А., „Епископ мученик и народни херој (поводом тридесетогодишњице мученичке смрти Епископа чешко-моравског Горазда)“, *Гласник* 10 (10. октобр 1972), 254–262.

Биографија

Саша Антонијевић

Општи подаци

-Рођен 8. априла 1971. године у Смедеревској Паланци, епархија шумадијска, Република Србија. Ожењен Аном Антонијевић, рођеном Митровић. Има четворо деце: Ђорђа, Павла, Марију и Петра. Живи у Крагујевцу.

Богословска спрема

-Завршио Богословски факултет Универзитета у Београду марта месеца 2010. године, по старом програму и добио звање дипломирани теолог.

Радно искуство

- Рукоположен за свештеника, као апсолвент Богословског факултета у Београду, од блаженопочившег епископа шумадијског др Саве Вуковића на Ваведење 2000. године.

- Постављен за пароха VI крагујевачког при Светоуспенском саборном храму у Крагујевцу. Сада је парох I баточински при храму Рођења Пресвете Богородице.

- Предавао веронауку у средњим школама у Крагујевцу: ТУШ „Тоза Драговић“ 2002 - 2003, Економска школа 2002 – 2003, Прва Крагујевачка гимназија 2002 – 2004, Прва техничка школа 2004 – 2005.

Учествовао на симпосионима СТД 2011, СТД 2012, СТД 2013, СТД 2014, СТД 2015, СТД 2016, и medzinarodna vedecka konferencia „Vladika Dositej v kontexte československých dejin“, Pravoslavna Bohoslovecka fakulta, Prešovska Univerzita v Prešove, Slovenska Republika, октобар 2013.

Библиографија

2009

- „Владика Доситеј Васић“, *Каленић* 3 (2009), Крагујевац, 27 – 29.

2011

- „Страдање Светог владике Горазда и православних Чеха у току другог светског рата“, *Саборност* 5 (2011), 223 – 245.
- „Деведесет година од хиротоније светог владике Горазда чешког“, *Каленић* 1 (2011), Крагујевац, 28 – 30.
- „Наше горе лист“, *Каленић* 4 (2011), Крагујевац, 29 – 30.
- „Крагујевачка прича“, *Каленић* 6 (2011), Крагујевац, 26 – 29.

2012

- „Школовање ученика из чешко-моравске и мукачевско-прјашевске епархије у српским богословским школама“, *Acta patristica* 7 (2012), Pravoslavna bohoslovecka fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, Prešov, 130 – 145.
- „Свештеник Владимир Петржек“, *Каленић* 6 (2012), Крагујевац, 29 – 33.

2013

- „Историја Српске Православне Цркве у Словенији“, *Теолошки погледи* 3 (2013), Свети Архијерејски Синод Српске Православне Цркве, Београд, 923 – 950.
- „Саватије, архиепископ прашки и целе Чехословачке“, *Српска теологија данас 2012 (25-26. мај 2012)*, Београд: Православни Богословски Факултет, 2013, 66 – 82.
- „Етос владике Доситеја и његов утицај на мисију Српске цркве у међуратној Чехословачкој“, *medzinarodna vedecka konferencia „Vladika Dositej v kontexte československých dejín“*, Pravoslavna Bohoslovecka fakulta, Prešovska Univerzita v Prešove, Slovenska Republika, (дигитално издање).
- „Прота Марко Подгорац“, *Каленић* 2 (2013), Крагујевац, 26 – 30.
- „Православна црква у Моравској“, *Каленић* 5 (2013), Крагујевац, 28 – 31.

2014

- „Једна непризната хиротонија у Српској Православној Цркви“, *Богословље* 1 (2014), Београд, Православни Богословски факултет, 126 – 150.
- „Владика шумадијски Валеријан“, *Теолошки погледи* 2 (2014), Свети Архијерејски Синод Српске Православне Цркве, Београд, 405 – 434.
- „Историја Српске православне црквене општине у Комарну“, *Српска теологија данас 2013 (14. децембар 2013)*, Београд: Православни Богословски Факултет, 2014, 457 – 466.
- „Прота Милоје Барјактаровић“, *Каленић* 1 (2014), Крагујевац, 24 – 29.
- „Историја СПЦ у Цељу“, *Каленић* 3 (2014), Крагујевац, 33 – 37.
- „Владика Валеријан на Светој Гори“, *Каленић* 5 (2014), Крагујевац, 25 – 27.

2015

- „Промена јурисдикције чешке епархије после Другог светског рата“, *Српска теологија данас 2014*, Београд: Православни Богословски Факултет, 2015, 73 - 99.
- „Православне богословске школе у чешким земљама и Словачкој“, *Српска теологија данас 2014*, Београд: Православни Богословски Факултет, 2015, 100 – 106.
- „Кратак преглед српско-руских црквених односа“, *Каленић* 1 (2015), Крагујевац, 27 – 30.
- „Рад монаха по општежитељних манастира по древним монашким уставима“, *Каленић* 5 (2015), Крагујевац, 10 – 14.
- „Православље у Словачкој“, *Каленић* 6 (2015), Крагујевац, 28 – 31.

2016

- „Владика Валеријан – несуђени Епископ чешки“, *Каленић* 1 (2016), Крагујевац, 23 – 25.

САГЛАСНОСТ

Као ментор, сагласан сам са темом „Чешко-моравска епархија Српске Православне Цркве 1921. – 1942. године (историјско-канонско гледиште на оснивање, решавање јурисдикцијског питања и устројство ове епархије Српске Православне Цркве од 1921. до 1942. године)“ докторске дисертације Саше Антонијевића, студента докторских студија на Православном Богословском факултету Универзитета у Београду.

У Београду,

30. VI 2016.

ИЗЈАВА

Изјављујем да предложеној тему докторске дисертације „Чешко-моравска епархија Српске Православне Цркве 1921. – 1942. године (историјско-канонско гледиште на оснивање, решавање јурисдикцијског питања и устројство ове епархије Српске Православне Цркве од 1921. до 1942. године)“ нисам пријављивао на другој високошколској установи у земљи или иностранству.

У Београду,

30. VI 2016.

Извештај Комисије

за одобрење теме докторске дисертације

кандидата Саше Антонијевића

**под насловом „Чешко-моравска епархија Српске Православне Цркве
1921. – 1942. године: историјско-канонско гледиште на оснивање,
решавање јурисдикцијског питања и устројство“**

Дана 12. октобра 2016. године студент докторских студија Саша Антонијевић одбранио је предлог теме докторске дисертације под насловом „Чешко-моравска епархија Српске Православне Цркве 1921. – 1942. године: историјско-канонско гледиште на оснивање, решавање јурисдикцијског питања и устројство“, пред Комисијом у саставу: проф. др Предраг Пузовић (председавајући), доц. др Растко Јовић и доц. др Владислав Пузовић.

Докторанд Саша Антонијевић је у уводном експозеу укратко изложио мотиве за одабир теме, представио научне методе које ће користити у писање дисертације, изнео основне елементе њеног садржаја и указао на значај и актуелност истраживања поменуте теме. Потом су уследиле сугестије, примедбе и питања чланова Комисије, као и одговори кандидата.

Кандидат је у експозеу истакао релевантност и важност теме дисертације и као један од аргумента за избор теме навео непостојање свеобухватне и систематске студије о јурисдикцији Српске Православне Цркве у Чехословачкој, у периоду између два светска рата. Као циљеве дисертације истакао је излагање историје обнављања Православне Цркве у Чехословачкој и успостављања српске јурисдикције, затим представљање утицаја

политичких чинилаца на развој црквене ситуације у међуратној Чехословачкој, као и канонске аспекте црквеног устројства на поменутим просторима. Актуелност теме дисертације кандидат види у чињеници да су јурисдикциона питања у чешким и словачким земљама и даље на дневном реду, те је отуда разматрање њихових почетака, у међуратном периоду, од великог значаја, како на научном, тако и на практичном плану.

Према предложеном плану дисертације, рад би се састојао од увода, једанаест поглавља, подељених на потпоглавља, закључка, списка библиографије и прилога у виду фотографија, мапа и докумената. Прва два поглавља била би уводног карактера и у њима би кандидат представио историјски контекст везан за обнову Православља у Чехословачкој. Треће поглавље биће посвећено оснивању Чехословачке Цркве и улози Мађеја Павлика, потоњег владике-свештенослужитеља Горазда. Четврто поглавље биће посвећено јурисдикционим питањима. У њему ће са историографске и канонске тачке гледишта бити размотрено успостављање српске јурисдикције у Чехословачкој, као и јурисдикциони спор изазван успостављањем јурисдикције Цариградске патријаршије. Пето поглавље кандидат намерава да посвети утицају политичких фактора у Чехословачкој држави и шире на црквену ситуацију у тој земљи. Шесто поглавље било би посвећено различитим аспектима црквеног живота на поменутим просторима. У седмом поглављу кандидат намерава да расветли различите аспекте односа Српске Цркве и православних Чеха, док у наредна два (осмо и девето) намерава да представи позицију Српске Цркве у два сегмента: у односу на Руску заграничну Цркву у Чехословачкој и православне у Подкарпатској Русији. Последња два поглавља била би посвећена црквеној ситуацији створеној Другим светским ратом и нацистичком окупацијом Чехословачке, што је, између осталог, подразумевало и страдање оличено у мучеништву епископа Горазда (Павлика).

Расправљајући о дисертабилности саме теме чланови комисије су кандидату указали на неопходност јасног профилисања и проблематизовања теме. Посебно је истакнута потреба да се, у складу са предложеним поднасловом дисертације, кандидат фокусира на јурисдикциону проблематику у међуратној Чехословачкој. Предложено је да кандидат размотри принципе аутокефалије и првенства, у историјском контексту међуратне Чехословачке. У том смислу кандидату је сугерисано да предложену структуру дисертације редефинише у правцу њеног јаснијег профилисања.

Докторанд Саша Антонијевић успешно је одговорио на питања чланова Комисије, прихватајући њихове примедбе и сугестије. Комисија закључује да је тема која је предложена за тезу докторског рада дисертабилна, и да кандидат поседује неопходне компетенције за њену успешну обраду.

У Београду, 30. 09. 2016.

Чланови Комисије

1. -----

Проф. др Предраг Пузовић

2. -----

Доц. др Растко Јовић

3. -----

Доц. др Владислав Пузовић